

Sınıfsızlık Anarşizmle Mümkindür - I

Anarşist Komünist Ekonomi Pratiği - Anarşist Ekonomi Tartışmaları (13)

Scott Nappalos

15.02.2015

İçindekiler

Özgürlükçü Komünizm, Mücadele Eden Sınıfların Özlemi	4
Yaşanan Özgürlükçü Komünizm	7

Meydan gazetesinin Anarşist Ekonomi Tartışmaları dizisine, Kuzey Amerika IWW üyesi, Scott Nappalos'un yazısıyla devam ediyoruz. Yazının odağında güncelliğini koruyan bir tartışma olan teorinin pratikte somutlaşması ve teorinin pratikten üretilmesi yer alıyor. Yazı aynı zamanda birçok anarşist komünist ekonomi deneyiminden örnekleri dönemlerinin politik bağlamı içerisinde ele alarak güçlü bir perspektif sunuyor. Uzunluğu nedeniyle iki bölümde yayınlayacağımız yazı, libcom'un dışında birçok uluslararası anarşist sitede yayınlanmış olma ve daha önceki yazı dizilerimizde içerisinden yazılarına yer verdiğimiz The Accumulation of Freedom: Writings on Anarchist Economics kitabındaki bölümlerden biri olma niteliği taşıyor.

Özgürlükçü Komünizm, Mücadele Eden Sınıfların Özlemi

Sınıf ilişkileri günümüz toplumlarının çekirdeğini oluşturur. Birbirine kenetlenmiş, kapitalist-devlet güç ilişkileri ağı toplumlarda her seviyede bulunur ve sınıf sömürüsüyle yeniden üretilir. Sınıf sömürüsünün ortadan kaldırılması, gelecekteki herhangi bir toplumcu ekonominin temelini oluşturur. Bu tür bir ekonomi ile birlikte herkes ve her toplum kendi kendine, kapasitesinin tümünü geliştirebilecektir. Sınıf, bütün özgürlük ve bağımsızlık mücadelelerinde insanlık olarak olanaklarımızı geliştirmemizi engellemiştir. Sınıf, karşı-devrimlerin temelini hazırlamış ve daha da tehlikelisi, eski aktörler, yani kapitalistler kaçıp ortadan kaybolduklarında bile kapitalizmin sınıf ilişkilerini yeniden üretmesini sağlamıştır. Yeni sınıflar yükselip eskilerinin yerini alırlar. Böylelikle sınıfın tümüyle yok edilmemesi, özellikle eski Sovyet ülkelerinde ve çeşitli ulusal kurtuluş mücadelelerinde insanlığın en kötü trajedilerine yol açmıştır.

Sınıf sömürüsünü yok etmeye çalışan herhangi bir insan grubu bir problemle karşılaşır: Başka bir ekonomik faaliyet biçimi nasıl mümkün olabilir? Bunun basit bir cevabı kapitalizmin ezelden beri var olmadığıdır. Kapitalizm, birkaç yüzyıl önce Batı Avrupa'dan başlayıp tüm dünyada egemen hale gelene kadar yayılmış ve geçtiği yollarda ekolojik ve insani katliamlar yapmış olsa da, insanlık tarihinde gerçekten marjinal bir ekonomik örgütlenme biçimidir. Tabii istediğimiz sadece farklı bir ekonomi değil, zorbalık, eşitsizlik, israf yaratmayan ve yoksunlaştırmayan, daha iyi bir ekonomi.

Özgürlükçü komünizm böyle bir imkan yaratabilir, ama öncelikle bir itiraz yapmak gerekir: Sözde "komünist ülkelerin" hiçbirinin komünizme benzer bir tarafı yoktu. Hepsinin işçisi, müdürü, ücret sistemi olan sınıf sistemleri vardı. İşçilerin iş ve ürünler üzerine hiçbir sözü ya da hakkı yoktu. Bu yüzden bu ülkeler, ücretli emeğin kaldırıldığı demokratik bir toplumdaki ziyade kapitalizmi andırıyordu.

Benzer şekilde, bugün adları komünizmle anılan birçok insan, komünizmi kendi itirazlarıyla birlikte savunmuşlardır. Marx, Lenin ve takipçilerinin çoğu komünizmi alt ve üst aşamalarına ayırmış, devrim yayıldıkça ve proleter devlet küçüldükçe alt aşamadan üst aşamaya geçileceğini savunmuşlardır. Birçok Marksist bu alt aşamanın sosyalizm olduğunu düşünürler. Bu nedenle ana akım Marksist teori devrimsonrası toplum meselesini ele aldığı anda, her seferinde vurgulanan komünizm öncesi alt aşamadır. Marx'ın bir geçiş dönemi olarak tanımladığı alt aşama, onu doğuran kapitalist toplumun bazı özelliklerini taşır. Örneğin bir kolektivist ücret sistemi içinde çalışmak zorunludur. Bu ücret sistemi emek karnesi ya da başka şekillerde olabilir. Bu yüzden de Marksist komünist ekonomik literatürün çoğu gerçekte komünizm değil kolektivist ekonomi hakkındadır. Marx külliyatından birkaç açıklayıcı yorum dışında üst aşama komünizm tartışması devrim sonrası işçi sınıfına bırakılmıştır.

Fakat özgürlükçü komünist ekonominin birkaç tanımlayıcı özelliği vardır:

- Devrimci işçi ve halk sınıflarının pratiğine dayanan bir ekonomi vaadi,
- Ücretli emek sistemini yok ederek, toplumun zenginliklerinden alınan pay ile emekle üretilen değer arasındaki bağı koparan bir ekonomi,
- İşçilerin ve toplum üyelerinin doğrudan demokrasiyle işleyen bir halk meclisinde birleşerek bütün ekonomiyi kolektif olarak kontrol ve idare etmesi,
- Ekonomiyi yöneten aracı otorite kurumlarının kaldırılmasıdır.

Özgürlükçü komünist ekonominin temel özellikleri, kuralcı ekonomiler ile karşılaştırıldığında onu güçsüz gösterebilir. Kuralcı ekonomiler, bazı temel değerlere dayanan kapitalizm-sonrası bir ekonomik sistem vizyonu çabasına girer. Ancak fikirlerin ve vizyonun, somut pratikler ve mücadelelerle ilişkili olması gerekir. Tarihsel olarak, anarşist komünistler sınıfsız toplum meselesini ele almışlar, problemi somut olarak çözmek için mücadele içinde sıradan insanların liderliğini ve yenilikçiliğini kabul etmişler ve bu süreçten güçlenerek çıkmışlardır. Kuralcı ekonomi üzerine çalışmaların az olmasının nedeni kısmen, anarşizm ve özgürlükçü komünizm içinde somut pratiğe bağlıdır.

Özgürlükçü komünist ekonomi kuralları, hem işçi ve halk sınıflarının mücadele içindeki deneyimlerine dayanır, hem de bu yoldaki stratejiyi içerir. En parlak düşünceler de zaten yoğun sınıf mücadelesinin verildiği dönemlerde ortaya çıkmıştır. Kropotkin, Berkman, Bordiga, De Jaques, CNT ve Cafiero, hepsi de katıldıkları devrimci hareketlerin güçlü ve zayıf yanlarını tartışarak kuralcı ekonominin önemli meselelerini ele alırlar. Bu tartışmalara ulaşmak konusunda İngilizce konuşanların dünyası için tanıdık bir zorluk vardır. Özgürlükçü komünist gelenekte kuralcı ekonomilerin büyük çoğunluğu Slavca, Romence ve Doğu Asya dilleri konuşulan bölgelerden çıkmıştır. Yakın zamana kadar bu metinlerin çok azı çevrilmiştir. Birçoğunun baskısı yoktur ya da sadece kolay bulunamayan dergilerde yayınlanmıştır.

Bazıları, Bordiga gibi İngilizcede neredeyse hiç yoktur ve genelde sadece İtalyanca, Fransızca ve kısmen İspanyolca'dan okunabilir. Özgürlükçü komünizmin dünya çapında yeniden doğuşu yolunda bu metinlerin çalışılması, çevirisi ve tartışması önemlidir.

Yaşanan Özgürlükçü Komünizm

Deneyimlerimiz İspanya devrimi gibi bölgesel ya da geçici deneyimlerle sınırlıdır: 1956 Macar işçi konseyleri, İsrail Kibbutizm, Makhnovchina döneminde Ukraynalı komünler; ve otonom Zapatista toplulukları, Arjantin'de 2001 ekonomik çöküşü sırasındaki fabrika işgalleri, Şili'de Allende hükümetinin kamulaştırmalarına karşı gelen işçiler gibi güncel özgürlükçü girişimler; ve açık kaynak kodlu yazılımlar, kütüphaneler, işgal evleri ve işgal edilip kolektifleştirilmiş sağlık ve eğitim gibi daha sınırlı uygulamalar. Paris Komününden beri hem özgürlükçü hem otoriter sosyalistler, devrimci dönemlerde yaşananlardan geleceğe dair öngörüler yapmışlardır. Bakunin ve Marx, Paris Komünü üzerine önemli ölçüde çalışmışlar ve o dönemin devrimci düşüncesinde yön değişikliğine neden olmuşlardır. Amacımız burada böyle bir çalışma yapmak değil ama bu faydalı tarihsel çalışmaları kısmen tekrar edeceğiz. Bu deneyimler, devrim-sonrası toplum hakkında kesin yargılara varmaya yetmese de bazı genel sonuçlara varabiliriz. Anarşizmin tohumlarının bir eylem bütününde yaşandığını görmek, gelecekte bir toplumun bugünkü baskı ve sömürünün ötesine geçebileceğini kanıtlar.

Tüm dünyada süren köylü mücadelelerinde kolektif üretim ve paylaşımın örnekleri görülebilir. 1905 Rus Devrimi sırasında Gürcistan'da, anarşist komünist köylüler toprakları ele geçirmiş ve ücretsiz üretilenleri parasız paylaştıkları bir komün yaratmışlardır. Bir benzeri kısa süre sonra Ukrayna'da yaşanmış, köylü ve işçi konseyleri bölgede bir anarşist komünist ekonomi oluşturmuşlardır. Bu ekonomi, Bolşevik ordular bölgeyi kuşatıp yok edene kadar sürmüştür. Meksika devrimi sırasında Emiliano Zapata'nın direnişiyle örgütlenen ve ayaklanan yerli topluluklar da toprak komün olarak kullanmışlardır. Yerli geleceğinin bir parçası olan toprağın komün olarak kullanılması, silahlanan halk tarafından yayılmıştır.

I. Dünya Savaşı sonrasında İtalya'da işçi sınıfı direnişleri patlamıştır. İşçiler ekonomik baskılara karşı bağımsız militan sendikalar, anarko-sendikalist USI ve işçi meclisleri ile birlikte mücadele ettiler. Direniş en üst seviyesine ulaştığında genel grevler, fabrika işgallerini ve komün tarzı üretimi onaylayan işçi meclislerine yol açtı ve bastırılana kadar devam etti. Örneğin demiryolları sendikası, İtalya'da 1919-1920 arasındaki dönemde militan ve anarşistlerin etkisindeki sendikalardan biriydi. Demiryolları sendikası işgalleri ve işçi meclislerini destekledi ve meclisleri ezmek için gönderilen askerleri taşımayı reddetti. Sendika daha sonra bu direnişi işgalden komünist üretime doğru genişletti.

Demiryolları sendikası İtalya'daki bütün işgalleri destekleyen bir pozisyona gelirken, demiryolu işçileri yük vagonlarıyla işgal fabrikaları arasında yakıt ve hammadde taşımaya başladı. Bu faaliyet sayesinde işçiler üretime devam edebildi.

1956'da Macaristan'da, Stalin'in ölümünden sonra Sovyet Bloğu çapında işçi direnişleri ve SSCB baskısı devam ederken öğrencilerin ve gizli sol grupların başlattığı protestolar vahşice bastırılınca genel bir isyan dalgası yükseldi. İşçiler kısa süre içinde bir işçi meclisleri sistemi yaratarak ekonomiyi kolektif olarak idare etmeye başladılar, komünist partiyi fiilen feshettiler ve devrimin savunulması için askeri meclisler oluşturdular. İşçiler mücadeleyi askeri bir savaşın ötesine taşıdılar, üretimi durdurup ekonomiyi toplumun ihtiyaçları doğrultusunda çalıştırdılar. Devrimci durumlar belirsizlikler ve çelişkilerle dolu olsa da, Macaristan'da ayaklanan işçilerin üretimi ve paylaşımı yeniden örgütlediği deneyimlerde komünist ekonominin cevherini görebiliriz.

Köylüler ve tarım işçileri örgütlenerek şehirlerdeki işçilere yiyecek gönderdiler. Kolkhoz (devlet tarlaları) müdürlerini kovdular. Bazı bölgelerde toprağı tekrar dağıttılar, bazılarında ise kolektiflerin idaresini kendi ellerine aldılar.

İşçiler kolektif olarak idare edilen endüstrilerde üretmeye devam ederken paylaşım birçok yerde komünist temelde yürütülüyordu. Bunun temelinde mücadele içinde olan toplumun ihtiyaçları vardı. Bir

ücret sistemi ya da bireylere katkılarının algılanan değerine göre pay veren bir sistem yoktu. O dönemde Observer ‘dan bir yazıda:

Durumun inanılmaz yanı, genel grevin devam etmesine ve merkezden örgütlenen hiçbir endüstri olmamasına rağmen işçiler kendi belirledikleri ve destekledikleri amaçlar için temel hizmetleri ayakta tutuyorlar. Endüstri bölgelerinde işçi meclisleri yaşamsal gıda ve temel ihtiyaçların halka dağıtımını üstlendiler. Kömür madeni işçileri sadece elektriği ve Budapeşte ve diğer büyük şehirlerdeki hastanelere yetecek kadar kömürü günlük olarak çıkarıyorlar. Demiryolları işçileri trenleri onaylanan amaçlarla, onaylanan yerlere gidecek şekilde örgütüyorlar. Bu tam olarak anarşi ortamında kendi kendine yeterlidir.

Demokratik işçi hareketinin yayılmasından korkan Stalinci ve kapitalist güçlerin birleşerek hareketi izole etmesiyle Macaristan’daki durum kısa kesildi ve sonunda Rus tankları Macaristan özgürlükçü deneyimini susturdu. İşçi meclisleri sisteminin doğrudan demokrasiyi sadece işyerinin ötesine taşıması halinde ücret sisteminin ve toplumun yönetiminin nasıl bitirileceği konusunda ancak tahmin yapabiliyoruz. Yine de tarih boyunca yinelenen bu deneyim, kolektif yönetilen ve ücret sistemi olmayan bir paylaşım ekonominin potansiyelini ve dağıtım sistemini yansıtır.

Tarih, başka birçok örnekle doludur. 60’lar ve 70’lerde İtalya’da işçi hareketleri ve toplumsal hareketler yükseldi ve mücadeleyi fabrika duvarlarının dışına taşıdılar. Kadın hareketi ve işçiler, işgal edilen binalarda ücretsiz hizmetler örgütlediler. Ulaşım ücreti grevlerinde sürücülerin dayanışma göstererek para almadığını ve bazı durumlarda (elli yıl önce) ulaşım işçilerin araçları halkın kullanımına sunduğunu gördük. Alanların işgal edilerek (squat) yeniden örgütlenip yeniden yaratılması deneyimleri Almanya, Hollanda, Avusturya, İtalya ve Fransa’da ve Avrupa’nın başka yerlerinde oldukça yaygındır. Ulaşım ücreti grevleri, gıdalara kolektif el konulması ve paylaşılması ve işgaller, devrimci durumlar dışındaki komün ekonomisi algısının sadece ilk bakışta görebileceğimiz örnekleridir.

1936’da köylülerin ve işçi sınıfının faşist darbeye karşı toplumsal direnişi ile yaratılan İspanya devrimi, derinlik ve genişlik açısından benzersiz bir özgürlükçü deneyime yol açtı. Bu karmaşık deneyimin çok derinine dalmadan da İspanya devriminin komünist ekonominin olanaklarını görebiliriz. İspanya ekonomisi ve hareketleri bu dönemde yüksek oranda bölgeseldi. Aynı şekilde devrimin ilerleyişi de bölgeler arasında hareketleri, hakim güçleri ve üretim kapasiteleri açısından farklılık gösterdi. Katalonya’da devletin devam etmesine izin verilirken Aragon’da anarşist militanlar ve köylü örgütlenmeleri devletin ve yerel yönetici sınıfın egemenliğini yok etti. İspanya’da birçok devrimci kolektife katılmış ve üzerine çalışmalar yapmış olan Gaston Leval, ücreti ve parayı kaldırarak emeğin değerini toplumsal paylaşımından ayıran kolektif ve komün deneyimlerini belgelendirmiştir. Burada uzunca bir alıntı yapmaya değer:

Fakat —ve özellikle Aragon’da— devletin egemen olmadığı yerlerde birçok özgün çözüm doğaçlamayla bulundu; ve “çok” derken abartmıyoruz çünkü her köy ve küçük bölge kendi çözümünü geliştirdi.

Başlangıçta, adaletsizliğin, toplumsal eşitsizliğin, zenginin yoksulu ezmesinin ve diğerlerinin yoksulluğu pahasına bazılarının refahının sembolü olan paranın kaldırılması dışında örtük bir anlaşma yoktu. Yüzyıllardır, paryaların çilesi nesilden nesile aktarıldığı zamanlardan beri, tüm sömürü araçlarının en büyüğü olarak ortaya çıkmıştır. Lanetli metale ve kağıt paraya karşı sıradan insanların öfkesi o kadar büyüktür ki devrimcilerin akıllarına koyduğu ilk ve en önemli şey onu ortadan kaldırmaktır.

Aragon’da sözlerini tuttular. Fakat her şeye rağmen “bol olanlardan istediği kadar” ilkesi ya da ekonomik terimlerle serbest tüketim uygulanmadı. Bol miktarda olan ürünlere, ki bu her köyde aynı ürün değildi, kontrolsüz erişimin olmamasına ek olarak ilk günlerden başlayarak gerekli hallerde üretim ve diğer işler düzenlenmişti. Çünkü devrim en başından beri çok önemli bir yaratıcı girişim olarak kabul ediliyordu. Özellikle kırsalda bir devrim cümbüşü yoktu. Olayları öngörüp kontrol etmenin gerekliliği ilk günden anlaşılıyordu.

Deneyimler mücadelenin pratiğine ve koşullarına göre değişiyordu. Örneğin Naval köyünde:

...Para yok, yerel para bile yok, karne yok. İlk günden itibaren serbest ama denetimli tüketim vardı. Gerekli olduğunda yerel özgürlükçü grubun danışmanlık yaptığı “Antifaşist komitede” herkesin söz hakkı vardı. Genel dağıtım için doğaçlama yaratılan kooperatif 1 den 100 e kadar numaralandırılmış kupon defterleri hazırladı ve verilen ürünleri ve talep edenin ismini günlük olarak işledi.

Muhasebe sistemi daha da basitleşti, aşırı tüketim ya da israf görülmedi. Bu sistem muhasebeci, yönetici ya da bürokrat olmak üzere eğitim görmemiş insanlar tarafından savaş koşullarında yaratıldı. Üstelik üretim ve paylaşım bağımsız bölgelerde yalıtılmış değildi; bu parasız komünist deneyler, faşizmle mücadele etmenin ve özgürlükçü komünizmi yaratmanın kolektif çabası içinde ekonomilerini koordine ve federe etme arayışına girdiler.

En azından dağıtım konusu olduğunda, hangi biçim ya da yöntemin benimsendiği fark etmeksizin örgütleyen bir inisiyatif her zaman bulunuyordu. Yüzlerce köyde, değişik boy ve renklerde libretas de consumo (tüketici kitapları) oluşturuldu. Stoklar ya da üretim azaldığında karne kullanmak gerektiği için karne tabloları eklendi. Bunun başka bir nedeni de cepheye ve çoğu zaman durumun ciddiyetini kavrayamayan kentlere de gıda göndermenin gerekli olmasıydı.

İspanya'da kolektiflerin çoğu üretimi yeniden örgütledi, üretimi artırdı ve —işçilerin öz-örgütlülüğü ile— gerileyen ve sıkıntıdaki bir ekonomiyi yükselttiler. İşçiler kaosa sürüklenmek yerine öz-örgütlülüğün gücünü göstermiş ve sıradan insanların kara dayanan bir ekonomiyi görece kısa bir zamanda toplumsal ihtiyaçlara dayalı bir ekonomiye dönüştürme potansiyelini göstermiştir ve bütün bunları dışarıdan desteklenen vahşi bir savaş altında yapmışlardır.

Bu komünist ekonomiyi genişletme denemeleri politik durum nedeniyle sınırlandı. Devrimci işçi sınıfının devlet kurumlarını yok etmemesi kırılğan bir yapıya yol açtı. Bu durum, devletin ve kapitalin tekrar örgütlenmesine ve Stalinci komünist partinin devrimin kazanımlarını yok etmesine zaman tanıdı. Karşı-devrimin arifesinde Aragon köyleri deneyimlerini isyana katılan bölgelerin hepsine genişletmeye çalışıyorlardı. Stalinci ordular Barcelona'ya yürüdü, milis sistemine saldırdı ve daha öncesinde soldaki ve sağdaki düşmanlarının üzerinde halkın egemenliğini kurmayan devrimi somut bir şekilde bastırdı. Leval burada aşırı nettir. Özgürlükçü komünizmin temellerini ve yaratıcılığını pratiği üzerinden, teorisini de mücadeleden çıkarılan dersler üzerinden oraya koyar.

Ancak yine de şu sonuçları çıkartabiliriz: Anarşist kolektifler, belli açılardan bakıldığında üretimden daha büyük bir mesele olan paylaşım meselesini yenilikçi bir ruhla çözerek, çok yönlü bakışları ve pratik sağduyuları ile hayranlığımızı kazanırlar. Taban militanlarının kolektif yaratıcılığı, merkezi devlet örgütlenmesinin nasıl çözüleceğini bile bilemeyeceği sorunları çözmekte başarılı olmuştur. Buldukları pratik çözümler yetersiz kaldığında ya da bazı durumlarda çelişkiler yarattığında ve sağlam olmadığı görüldüğünde bu çelişkileri gidermek amacıyla geliştirmeler hızlıca yapıyordu (sekiz ayda ya da bazı yerlerde daha kısa sürede yapısal kararlar alınmıştı). Kolektif geliştirmelerin birleştirici özelliği ve kararlılığı gittikçe artıyordu. Aynı dönemde resmi paranın geçerli olduğu bölgelerde, hükümet fiyatların yükselmesini engelleyemediği için ve spekülasyonlar gittikçe arttığı için peseta sürekli değer kaybediyordu.

Mücadele deneyimleri bize özgürlükçü komünist ekonominin bir taslağını çizer: Toplumsal ilişkilerin yeniden örgütlenmesi ve ekonominin dönüştürülmesi yoluyla ezilenlerin geliştirip kolektif işlettiği yeni bir dünya yaratmak. Bu ekonominin ete kemiğe büründüğünde nasıl işleyeceğini görmek için elimizdeki kısmi deneyimlerden ortaya çıkan bir komünizm teorisi gerekir.

Anarşist Kütüphane

Scott Nappalos
Sınıfsızlık Anarşizmle Mümkündür - I
Anarşist Komünist Ekonomi Pratiği - Anarşist Ekonomi Tartışmaları (13)
15.02.2015

Çeviri : Özgür Oktay - Bu yazı Meydan Gazetesi'nin 13. sayısında yayımlanmıştır.

tr.anarchistlibraries.net